

درس شانزدهم
هویت ایرانی ۴
(هویت جمعیتی و اقتصادی ایران)

صفحه ۱۲۵

جمعیت هر جامعه چه رابطه ای با هویت آن دارد؟

- جوامع برای معرفی خود به ویژگی‌های جمعیتی اشاره می‌کنند. **زیرا** : جمعیت هر جامعه بخشی از هویت آن محسوب می‌شود.
- برخی از ویژگی‌های جمعیتی عبارتند از: جمعیت پیر و جوان ، جمعیت شاغل و بیکار، جمعیت شهری و روستایی ، جمعیت با سواد و بی سواد و...
- اولین شرط بقای هر جامعه **جمعیت** است. **زیرا** : انقراض جمعیت یک جامعه باعث نابودی آن می‌شود.
- در صورت نبود یا کمبود اعضای جامعه بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی ، سیاسی ، اجتماعی و فرهنگی بر زمین می‌ماند.
- به صرف اندازه جمعیت (تعداد زیاد جمعیت) نمی‌توان نیازهای جامعه را برطرف کرد بلکه برای این کار جامعه نیاز به **جمعیت مسئول و متخصص** دارد تا بتواند بر ثروت ، امنیت ، قدرت و منزلت خود در میان جوامع دیگر بیافزاید.

صفحه ۱۲۷

- به کنش اجتماعی و پیامدهای آن **پدیده اجتماعی** می‌گویند. (درس دوم صفحه ۱۳)
- چون انسان‌ها پدیده‌های اجتماعی را در ارتباط با یکدیگر به وجود می‌آورند و از آن‌جا که افراد با آگاهی، اراده و هدف عمل می‌کنند پس پدیده‌های اجتماعی معنادار هستند. (درس دوم صفحه ۱۴)
- مجموعه پدیده‌های اجتماعی، **جهان اجتماعی** را شکل می‌دهد. از آن‌جا که پدیده‌های اجتماعی معنادار هستند، پس جهان اجتماعی نیز پدیده‌ای **معنادار** است. (درس سوم صفحه ۱۷)
- جهان اجتماعی با **انتقال فرهنگ**، از طریق **تعلیم و تربیت** به نسل‌های دیگر، می‌تواند گسترش و تداوم یابد. (درس سوم صفحه ۲۰)
- **فرهنگ** مجموعه آگاهی و معانی مشترکی است که جهان اجتماعی بر اساس آن‌ها شکل می‌گیرد. (درس سوم صفحه ۱۹)
- با پذیرش عقاید و ارزش‌های مشترک از سوی افراد جامعه، **هویت فرهنگی** جامعه بوجود می‌آید. (درس یازدهم صفحه ۹۰)

گسترش جهان اجتماعی → گسترش فرهنگ و معانی → شناختن، پذیرفتن و عمل کردن به فرهنگ
اعضای جهان اجتماعی یعنی جمعیت
(حاملان و عاملان فرهنگ)

• گسترش فرهنگ باعث گسترش جهان اجتماعی می گردد یعنی هر عاملی که موجب گسترش فرهنگ شود موجب گسترش هویت جهان اجتماعی نیز می گردد.

• فرهنگ یک جهان اجتماعی گسترش می یابد اگر فرهنگ توسط اعضای جامعه **شناخته، پذیرفته و عمل** شود.
• هر چه تعداد حاملان و عاملان فرهنگ و معانی (اعضای جهان اجتماعی) بیشتر باشد فرهنگ بسط بیشتری می یابد.
• **حاملان و عاملان** فرهنگ عبارتند از اعضای جهان اجتماعی که انتقال دهنده و عمل کننده به فرهنگ هستند.

• روند گسترش فرهنگ در گسترش معانی و ارزش های خانواده را می توان به شرح زیر مشاهده کرد :
۱- با ازدواج و تشکیل خانواده، مودت و رحمت میان زن و مرد ایجاد می شود. (رحمت و مودت میان زن و شوهر)
۲- با تولد اولین فرزند مودت و رحمت میان اعضای خانواده بیشتر می شود. (رحمت و مودت میان زن و شوهر و میان والدین و فرزند گسترش می یابد)
۳- با تولد فرزندان بعدی و بزرگ تر شدن خانواده این معانی و ارزش ها گسترده تر می گردد . (با شکل گیری نظام خویشاوندی رحمت و مودت گسترش می یابد.)

• با گسترش خانواده و ایجاد نسبت هایی مثل پدر بزرگ، مادر بزرگ، عمو، خاله و... **نظام خویشاوندی** شکل می گیرد

• تامین جمعیت مناسب برای جهان اجتماعی مسئله هویتی است زیرا:
افزایش جمعیت یک جهان اجتماعی به معنی گسترش فرهنگ و معانی آن است و کاهش جمعیت نیز به معنی محدود شدن گستره آن است که می تواند زمینه ساز بسط و تسلط جهان های اجتماعی دیگر باشد. به همین دلیل تامین جمعیت مناسب برای جهان اجتماعی یک مسئله هویتی است.

• **هدف اسلام** تاسیس جهان اجتماعی توحیدی و گسترش آن است.

• لازمه تحقیق (دستیابی به) جهان اجتماعی توحیدی و گسترش آن عبارت است از:

۱- **داشتن جمعیت مناسب** و به همین دلیل پیامبر اسلام (ص) در روز محشر به کثرت پیروان خود مباحثات می کند.

- در صورتی افزایش جمعیت برای گسترش جهان اجتماعی توحیدی ضروری است که :
 - ۱- فرهنگ و معانی که با افزایش جمعیت بسط می یابد فرهنگ حق باشد نه فرهنگ باطل.
 - ۲- افراد و اعضای این فرهنگ حاملان و عاملان معانی حق باشند.

• عوامل زیر مانع تحقق جهان اجتماعی توحیدی می گردد :

- ۱- نداشتن جمعیت مناسب
- ۲- اگر فرهنگ و معنایی که با افزایش جمعیت بسط می یابد حق نباشد
- ۳- اگر اعضای جهان اجتماعی عامل و حامل فرهنگ حق نباشند

صفحه ۱۲۹

سیاست های جمعیتی

- یکی از نیازهای فطری انسان ها **فرزندآوری** می باشد.
- یکی از کارکرد مهم نهاد خانواده **تامین جمعیت** است.
- گاهی ممکن است **اختلال در نهاد خانواده**، جهان اجتماعی را با کاهش جمعیت مواجه کند.

• امروزه جوامع غربی به دلایل زیر با کاهش جمعیت و سالمندی جمعیت مواجه هستند:

- ۱- بالا رفتن سن ازدواج
- ۲- افزایش بی ثباتی
- ۳- فروپاشی خانواده ها و طلاق
- ۴- رفاه زندگی
- ۵- عافیت طلبی
- ۶- مصرف گرایی
- ۷- هزینه پنداشتن فرزندان

- تدابیر و راه حل هایی که نهاد سیاست با همکاری مردم برای حل مشکل جمعیت به اجرا در می آورد را **سیاست جمعیتی** می نامند .

- نهاد سیاست **مسئولیت هماهنگی سایر نهادها** را به عهده دارد.

• سیاست های جمعیتی به دو دسته تقسیم می شود :

- ۱- سیاست های افزایش جمعیت
- ۲- سیاست های کاهش جمعیت

- سیاست های جمعیتی انجام گرفته در ایران به شرح زیر می باشد:
- ۱- ۱۳۴۵ تا پیروزی انقلاب اسلامی با اتخاذ **سیاست کاهش جمعیت** رشد جمعیت از ۳/۱ به ۲/۷ کاهش یافت.
- ۲- از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۰ با اتخاذ **سیاست کاهش جمعیت** رشد جمعیت از ۳/۹ به ۱/۳ کاهش یافت.
- ۳- در سال ۱۳۹۰ تجدید نظر در سیاست های کاهش جمعیت شروع شد.
- ۴- در سال ۱۳۹۳ اصول کلی سیاست های جمعیتی کشور تصویب شد.

صفحه ۱۳۱

منظور از هویت اقتصادی جامعه چیست؟

- کنش اقتصادی عبارت است از : آن دسته از فعالیت های روزمره که افراد برای تهیه وسایل ضروری زندگی و رفع نیازهای خود و دیگران انجام می دهند .
- کنش اقتصادی بخشی از کنش اجتماعی می باشد زیرا : این کنش در رابطه با دیگران انجام می شود.
- نهاد اقتصاد عبارت است از : مجموعه کنش ها ، روابط و قواعدی که حول تولید و مصرف کالا و خدمات و توزیع درآمد و ثروت صورت می گیرد .
- نهادها در تمامی جوامع وجود دارند اما انواع و اشکال آن ها متفاوت است. (درس چهارم صفحه ۳۱)
- اقتصاد و مولفه های اقتصادی یکی از وجوه تمایز جوامع از یکدیگر می باشند زیرا: در هر جامعه ای اقتصاد در رابطه با سایر نهادها شکل می گیرد و با آنها تناسب پیدا می کند.
- هویت اقتصادی عبارت است از : ویژگی های اقتصادی است که فرد یا جامعه خود را با آن می شناسد و به دیگران معرفی می کند . مانند : سختکوشی ، خودکفایی ، ثروتمندی و ...
- شیوه های تقویت هویت اقتصادی : **پایبندی** به ارزش های اقتصادی و **عمل کردن** به آنها
- شیوه های تضعیف هویت اقتصادی : **پایبند نبودن** به ارزش های اقتصادی و **عمل نکردن** به آنها

- ما برای معرفی خود از برخی ویژگی های هویت اقتصادی استفاده نمی کنیم زیرا:
 - ۱- برخی از این نوع هویت باعث **تمایز ما از دیگران نمی شود** و همه افراد در آن اشتراک دارند مانند مصرف کننده و مالیات دهنده
 - ۲- برخی از این ویژگی ها **ضد ارزش هستند** و افراد آنها را مخفی می کنند مانند کم فروش ، محتکر، دلال و ...
- گروه ها ، سازمانها ، کشورها و جهان های اجتماعی نیز مانند افراد دارای هویت اقتصادی می باشند .
مانند :
خیرین مدرسه ساز، انجمن حمایت از بیماران خاص ، شرکت تعاونی و ... که دور هم جمع می شوند تا خدمتی به دیگران ارائه کنند .
یا معرفی برخی کشورها با عنوان کشورهای دارای اقتصاد دانش بنیان ، کشورهای دارای اقتصاد تک محصولی ، کشورهای سوسیالیستی ، سرمایه داری ، اسلامی ، کشورهای دارای اقتصاد شکننده یا مقاوم و ...
- ویژگی های هویت اقتصادی ایران عبارتند از:
 - ۱- **دستاوردهای اقتصادی** مانند : موفقیت های علم و فن آوری ، ساخت سد و نیروگاه ، مقابله با تحریم ها ، ارتقای شاخص های بهداشت و درمان ، جبران خرابی های ناشی از جنگ و ...
 - ۲- **معضلاتی** مانند تورم ، بیکاری ، مصرف گرایی ، توزیع نابرابر امکانات ، وابستگی به نفت و ...
- اقتصاد امروز ایران حاصل **رویدادهای گذشته و عملکرد کنونی** ماست.
- یکی از عوامل شکل گیری اقتصاد معاصر ایران عبارت است از:
کشف نفت و سرمایه های حاصل از فروش آن به خارجیان
- سرمایه های نفتی می تواند موجب رشد اقتصادی کشور گردد اگر :
درآمد های حاصل از فروش آن به انواع **دارایی و ثروت تبدیل شود**. مانند تبدیل درآمدهای نفتی به صنایع و کارخانجات تولیدی مختلف.
- پیامد عدم استفاده صحیح از سرمایه های نفتی عبارت است از:
ایجاد اقتصاد وابسته که رشد و افول آن به درآمد نفتی وابسته است.

• آسیب های اقتصادی مبتنی بر درآمدهای نفتی عبارتند از:

این اقتصاد چون درآمد هنگفت و بدون زحمتی را ایجاد می کند باعث

- ۱- شکل گیری تولید ملی ضعیف و شکننده که مستقیم یا غیر مستقیم وابسته به نفت است.
- ۲- ایجاد دولت بزرگی به وجود می آورد که می کوشد رفاه اقتصادی را به کمک نفت و نه رواج کسب و کار ایجاد نماید و حتی هزینه های آموزشی و بهداشت نیز که در بیشتر نقاط دنیا از محل مالیات تامین می شود در این کشورها به کمک درآمدهای نفتی تامین می گردد.
- ۳- ایجاد احساس رفاه با نوسانات زیاد برای مردم در کوتاه مدت می شود که پایدار نمی باشد.
- ۴- ایجاد وضعیت شکننده ای می گردد که می تواند مورد سوء استفاده طمع ورزان بین المللی قرار گیرد و از آن به عنوان ابزاری برای ایجاد فشار بر جامعه استفاده کنند مانند تحریم اقتصادی.

• هدف از تحریم های نفتی و مالی ایران از سال ۱۳۸۹ تاکنون عبارتند است :

- ۱- محدود ساختن درآمدهای نفتی ایران
 - ۲- ممانعت از انتقال درآمدها به کشور
- هجوم اقتصادی استعمارگران غربی در دوره های مختلف و در طول تاریخ به صورت های مختلفی انجام شده است.

• هجوم اقتصادی استعمارگران غربی به ایران در دوره قاجار به اشکال زیر صورت گرفت :
اخذ امتیازات مختلف مانند امتیاز رویتر ، رژی و...

• هجوم اقتصادی استعمارگران غربی به ایران در دوره پهلوی به اشکال زیر بود:

- ۱- تاراج نفت
- ۲- فروش جنگ افزار و کالاهای مصرفی
- ۳- صنایع مونتاژ
- ۴- تخریب بنیادهای تولید ملی و روح خود باوری

• در طول تاریخ همواره استعمارگران غربی تهاجم اقتصادی خود را علیه سایر ملت ها اعمال می کردند زیرا :
اقتصاد روزنه ورود استعمار و نابودی هویت سیاسی ، اجتماعی و فرهنگی جوامع می باشد.

• تهاجم اقتصادی استعمارگران غربی بر علیه ملت ها واکنش هایی را در پی داشته است .

مثلا : کمپانی هند شرقی انگلیسی که با ماهیت اقتصادی و تجاری فعالیت می کرد عملاً ابزاری برای هویت زدایی ، غارت و چپاول دارایی های عظیم مردم هند بود که مردم هند به رهبری گاندی در برابر آن واکنش نشان دادند.

• ویژگی های اقتصادی جوامع غربی عبارتند از:

- ۱- هویت خود را بر اساس اقتصاد شکل می دهند.
- ۲- عامل اصلی هویت یابی افراد و جوامع غربی ، سرمایه داری می باشد.
- ۳- هویت انسان ها و جوامع غربی به دارایی و توان اقتصادی آنها وابسته است.

- جوامعی که از غرب تبعیت می کنند و رویکرد سکولار و دنیوی دارند ، هویت سرمایه داری پیدا می کنند.
- جهان غرب در اقتصاد هیچ مانعی را بر سر راه خود نمی پذیرد و برای گسترش خود شیوه های اقتصادی غیر سرمایه داری را در سراسر جهان نابود می کند.

• کشورهای سلطه گر غرب جنگ اقتصادی تمام عیاری را علیه کشور ما را به راه انداخته اند زیرا :

این کشورها از یک سو اقتصاد را همه چیز می پندارد و از سویی دیگر شیوه های اقتصادی غیر سرمایه داری را نابود شده می بینند بنابراین پاشنه آشیل ایران اسلامی را اقتصاد می دانند و جنگ تمام عیاری را بر علیه ما به راه انداخته اند .

• راه نجات اقتصاد ایران و احیای هویت آن در دنیای امروز عبارت است از:

بازسازی هویت اقتصادی با اجرای قانون اساسی و سیاست های اقتصاد مقاومتی

• اقتصاد مقاومتی عبارت است از:

الگویی از اقتصاد پیشرفته، مستقل و مستحکم است

که با باور به تعالیم اسلامی

و تکیه بر ظرفیت های مولد مردمی و دولتی، روحیه جهادی خلاقیت، ریسک پذیری، همبستگی و حضور فعال در تعاملات جهانی

برای مردم ایران ، امنیت ، رفاه و پیشرفت توأم با عدالت

و برای جهان اسلام و بشریت الگویی ایرانی اسلامی از رشد و شکوفایی را به ارمغان می آورد.

• مردم و دولت ایران می کوشند تا از راه زیر هویت اقتصادی نوینی را پایه ریزی کنند :

مردم و دولت ایران می کوشند بر اساس عدالت ، تاکید بر علم و فن آوری ، استقلال ، خودکفایی ، منع خام فروشی ثروت های طبیعی ، حفظ اقتدار و عزت ملی ، درون زایی در عین برون گرایی هویت اقتصادی نوینی را پایه ریزی نمایند.

• هویت اقتصادی نوینی که دولت ایران قصد پایه ریزی آن را دارد دارای ویژگی های زیر می باشد :

- ۱- در مقابل انواع مشکلات و موانع ، مقاوم و پایدار می باشد.
- ۲- می تواند مسیر پیشرفت را بدون تاثیر پذیری از دشمنی های بیرونی و موانع درونی طی نماید.

تهیه کننده : گروه آموزشی استان فارس (مریم یابنده جهرمی)

گروه آموزشی استان فارس